

Драгољуб Јекнић :

Смисао акције и промена

(Насиха Капићић — Хаџић: Скривена прича, Свијетлост, Сарајево, 1971.)

Чињеница да неко пише стихове сведочи да су путеви што спајају биће отворени свим његовим менама. Писати је и једино, рекао бих, могуће тако — уз отворене дубине свог духа, уз отворене просторе кроз које улази свет са свим што га чини, дакле — и тим бићем, његовим догођеним променама, и тим писањем, његовом започетом удесношћу, и том отвореношћу која је комуникација у времену, прелаз и облик у постојању, суштина и питомина у зачараности и недоследу.

Поезију за најмлађе Насихе Капићић — Хаџић и схватамо и прихватимо у контексту реченог, као назначену отвореност и као спону која не поистовећује али и укида раздалјине између звезде и белутка, приче и говора, сунца и маслачка, света детињства и своје слике света сада када се није дете, али јесте комуникација, живи прелаз и прилаз њему — детињству као причи, детињству без обмана али као обмани, детињству као умакнућу од реалности, непромењивих садржаја и некоресподентне савремености логичког духа и осећања.

Осећати и прихватити поезију за децу Насихе Капићић - Хаџић тако, значи и у себи пронаћи ту догођеност, тај почетак, тај недифинисани лик света, то место одакле тече сат и где се улива неискство живљења као река у своја испарења, немушто и тајновито. Осећати ту поезију тако, значи моћи опет бити зачуђен и замаштан, загладан у непрекидно шаренило само детињству и игри схватљивих промена и појава, затечен у пределу где трајање нема свој циљ ни речи друкчију судбину осим кружења које омогућава она значења да у камену откријемо птицу, у птици стабло, у стаблу извор, у извору сену, у сени бескрај и тајну. Осећати ту поезију тако значи вратити се наивности и невиности доживљавања свега око себе, оној пукотини где се ломи говор и све изречено има димензију открића, димензију непојама, димензију јаве и сна истовремено, али увек само релацију и правац живота који се слоји, који се разграђује, који се укрива и раствара на свим странама света као слатке, лековите несвести дечјег разумевања наде и битка.

Обраћајући се најмлађима, онима који тек сричу прве речи и реченице, Насиха Капићић — Хаџић обраћа се тој незаштићености у овоме искуству, тој догођеној, најзад, могућности одбране, том споју у чвору, у неизусту себе — мајке и

себе — детета, тој својој суштинској зачућености пред метаморфозом и деобом лика, пред чином разграђивања материје и понављања облика. Све њене песме ове збирке полазе из тог осећања и у њима отуда толико простора за акцију, за измењивања, за неимарење као прапочетни, као исконски покретач празнине и света који се догађа. Управо то, та трезна свест песме која у покрету, у акцији, у стварању налази своју праву природу, чини ову књигу аутентичном и њену симболику примерну свету детињства. Све помисли упућене су једном правцу — правцу трајања, и све покрете омогућује један смисао — смисао живота без граница, смисао игре без обавеза и укинућа.

Када говоримо о тој покретачкој, неимарској организацији Насихине поезије имамо у виду пре свега песме »Вршљан«, »Сјенице«, »Брижна паучица«, »Успавања«, »Мишја љубав« и још неке где је акција, воља да се измењују појаве и предели око себе управо из оног нерва детињства када се оно догађа као и сам простор, као и само време, као и само то непрепознавање једноставно се одушевљавајући могућностима игре као могућностима дисања и сна. Отуда у овим песмама и нема никакве придике, слова поуке, али су оне целе подстицај за трагања, стимулација и жеља за убрзањем промена. Ево рецимо песме »Сјенице«, која је уз то, како би Богдан Поповић рекао, цела лепа:

Спустиле се сјенице
на божуров жбун
да извезу марамице
птићима за кљун.

Као преље, као ткаље,
ко везиље, као шваље,
жице златне сву ноћ преље,
ћерџефиће разапеле.

Жутим кљуном чарале,
марамице шарале.

Везле птице марамицу
птићима за кијавицу.

Кад се који прехлади,
нека рубац извади,
нек слети на жбун
и обрише кљун.

Лепота те песме налази одјека у осећању најмлађег читаоца који је прихвата као мелодију саме природе која га окружава. Насиха Капићић — Хацић успева да речима овлада као што облик успева да организује и прозрачи материју. Њена песма и догађа се тако, као облик који нема мира, као материја која не престаје ни на један тренутак. Мени су, управо пробуђеном детињству у мени, најближе такве песме у чијој лепоти говор не коти неке своје разлоге, али речи нису без пуноће значења, без отвореног смисла даљег преложивања. А таквих песама у овој збирци има највише и ја издвајам још неколике — »Каменчићи«, »Дједа Мрав«, и посебно ову са једноставним али ништа мање не ни заго-нетним, тајанственим, за свет детињства неискуственим и непрепознатљивим, насловом »Цвијетна грана«:

Цвијетна је грана
пчелама храна
и клацкалица
за безброј птица.

По
ве
ља

У њен се хлад
и љутић млад
с три жуте пјеге
склони од жеге.

Она је кут
гдје паук љут
упреда ниг
у сребрн штит.

Она је још
у врту брош,
вјетру лепеза
од финог веза,
облак бјелине,
извор свјежине
и роси стан
мирисан.

Баш цела лепа, племенита, домаштана, доведена из најчистијег осећања себе — бића у себи — свету, та песма, ево, као да је овде на свом столу — цветна грана, и њен мирис је ту, и покрет ветра, и паук што преде штит, и светлуцаво око росе и, уз све то, та благост која умива чула, та питомина која прочишћава машту и у једној појави, и у једној ситуацији, открива слојеве атмосфера, скалу угођаја, загонетцу али не нереалну присутност измењивог света стварности. Дух младог читаоца прониче већ у ту дубину. схвата ту пројекцију своје околине, јер га из песме Насихе Капићић — Хаџић не посматрају очи једног искуства, већ очи чија је особина сукцесивно, спољашње и унутрашње, прихватање и след бића. Није више реч о поезији која је и остварена лепота само, већ о поезији која је у ту лепоту успела да укомпонује доживљај стварне лепоте света и звук што слободно прелази растојања од слике појавног света до вела тајне стварајући тако ону музику која је с правом названа — поезија за децу. Ту смо већ у ситуацији да истакнемо још једну особину ове поезије, можда један од најважнијих њених будућих праваца разграђивања. Најпре је потребно прочитати ове стихове из песме »Изгубљени осмех«, која, иначе, није цела лепа и, осим стихова које ћемо цитирати, не тече у правцу којим бисмо, јер у њега верујемо, да упутимо једну струју савремене поезије за децу и омладину:

Љетос је плажа сунчана
од пијеска и облутака
видјела гдје се смјењују
два велика тренутка.

Ето, управо то смењивање, та могућност да се ухвати тренутак, или вечност, тог смењивања, тај откуцај природе и света, чини нам се открићем од кога би поезија, једним својим делом, могла да почне. Мирослав Антић успео је да у »Плавом чуперку« континуирано следи део тог процеса, али су ту, у том процепу, у тој пукотини, као између даца и ноћи, мириса и цвета, жара и пепела, живота и смрти живе наслаге песничке материје коју није лако обликовати, али која изазива својим могућностима, неизустом.

Када, дакле, имамо у виду то смењивање »два велика тренутка« свакако мислимо на тајну, на чаробност и загонетност света у променама, али и на сам тај свет и саме те промене чију тајновитост и загонетност не укида нови тренутак. Тајна мора, таквим начином, и даље остати то што јесте, управо онако како се то и догађа и у свету детињства и уопште у свету. Међутим, поезија Насихе Капићић — Хаџић не можемо оспорити тренутке загонетности иако је основни удес

њене поезије односи конкретног света. Њена песма »Каменчићи« пуна је тог тајанства које се ипак разрешава у дечјој појмовности, али које, мислимо, има своје време, деоницу трајања од првог утиска до разрешења. Можда ће нешто од тих стихова и остати да лебди у духу и осећању најмлађег читаоца, али песма »Скривена прича« верујемо да ће остати цела једна велика загонетка за младог наследника видика и простора:

Нађох плочу од вапненца
покрај зденца.
На њој смеђе тачкице
као мравље ножице.
На њој ситни печати
од липове цвати
и рог попут крака
некадашњег рака.

Нађох плочу од камена —
сва везена.
На њој прича сакривена.

По
ве
ба

Пре свега, дакле, да кажемо да управо ову песму смо трамо на неки начин кореном целе Насихине књиге стихова. Тај корен је, како и мора бити, у земљи, у дубини, док остале песме стабло око кога расте бршљан, на које слећу сенице, под којим се игра Ида и пева успаванка, око кога обигравају маслаци и траје мишја љубав, до кога допире шапат мора и пут Дједа Мрава. Тај корен је у пределу имагинације и маште, он је тајновит, јер је искуство света и стварања одмакло у памћењу себе и преко њега је пао, као преко историје, пенео са бића — заборав. А управо на њему огледа се раст природе и трајање као нешто што има свој ток, периферије своје непоновљености, и ту се већ роји сета без које нема праве комуникације у свету постојања, дакле, ни у свету детињства. »Скривена прича« обилује речима и изразима у које стаје нешто од процеса смењивања не два него много »великих тренутака«, и у тој игри која је акција, неимарење, слуги се и време као прошлост и детињство као сена у коју најмлађи још увек неће поверовати, али што ће доживљају песме као целине дати ону боју неопходну зачућености, загонетки, тајанству и немушности. Такве песме не укидају реални свет и појавности у њему, али му обезбеђују и дубину из које он извире и пред којом најмлађи читалац застаје као пред сликом у којој не препознаје цео лик, али га не престаје откривати у својој имагинацији. Није то, наравно, сакривање од света, покушај да се замути чистота дечјег доживљавања стварности, већ, напротив, једна силна песничка жица која своју обавезу комуникације бића с бићем, бића са светом, бића с бићем — собом, исконски осећајући себе као потребу, поезију — потребу, не може да избегне. На основу ове песме, из њеног корена, могуће је направити целу књигу стихова за децу и нисам сигуран да ова песма и није наслов једног наредног Насихиног трагања за поезијом као тајном, пре свега тајном живота и времена.